

DRAAIDEUR

Katja Lange-Müller

Draaideur

Vertaald uit het Duits door
Els Snick en Ilse Josepha Lazaroms

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt
door ondersteuning van het Goethe-Institut.

Oorspronkelijke titel *Drehtür*

© 2016 Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln

© 2018 Nederlandse vertaling Els Snick en Ilse Josepha Lazaroms /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Bart Rouwhorst / Studio Ron van Roon

Foto auteur © Ute Döring

NUR 302

ISBN 978 90 284 2726 6

www.wereldbibliotheek.nl

'Laat je uit het water helpen, anders verdrink je nog,'
zei de aardige kikker, en hij zette de vis in een boom.

Japans spreekwoord

Onweersbui, denkt Asta, dat woord is me al lang niet meer, maar nu werkelijk als een bliksemschicht ingevallen. Een schichtige bliksem? Bullshit. Dus: onder een onweersbui verstaan we een stevige regenbui met donder en bliksem, die snel wegtrekt. – *Wegtrekken*, weer zo'n woord dat Asta stoort en haar hindert in haar poging zich te herinneren wat een onweersbui precies is. Wegtrekken kan ook iets anders betekenen, denkt ze; maar zouden we dan niet eerder *verhuizen* zeggen in mijn moedertaal, die ik niet vergeten ben, alleen zelden gebruikt heb gedurende de laatste twintig, nee, tweeëntwintig jaar, die ik waar ook alweer heb doorgebracht? In den vreemde. De vreemde? Het vreemde? Was ik dat niet? – *Moedertaal*, ook deze samenstelling maakt meteen een lawine aan associaties bij haar los. Het hoofdwoord moeder, zopas nog heel ver weg, komt op een dreigende manier dichterbij. *Haupt = Kopf*, denkt ze; mijn kop heeft zijn eigen hoofd, en dat zegt dat er woorden moeten worden gevangen, Duitse woorden dit keer. Maar is het eigenlijk niet zo dat al die Duitse woorden al gevangen zaten in dat stijfkopje van mij, plegers van *kapitale misdrijven*, stilzwijgende *bajesknarren* die zich allang bij de feiten hadden neergelegd; maar nu, nu ik teruggekeerd ben naar mijn land van herkomst roeren ze zich weer. – À propos moedertaal, hoe praatte of wat zei moeder eigenlijk? Er wil haar niets te binnen schieten, werkelijk niets, in ieder geval nu niet. Ze weet alleen nog waarom haar in 1980 overleden moeder haar Asta heeft genoemd. Bij haar gezin, nee,

niet bij het hare, ze is immers man- en kinderloos, bij het gezin van de moeder, *mijn moeder* kan ze niet eens denken, moet er eens een mooie, lieve herdershond met die naam hebben geleefd die een beetje op de Deense actrice Asta Nielsen leek. – Ten minste het woord *woord* is vrij, denkt Asta, in ieder geval vrij van elke dubbele betekenis, en een onweersbui heet onweersbui omdat ze snel wegtrekt, niet omdat ze in een slechte stemming is. De bui afwachten. Een luie bui. Liever lui dan moe. Waar heb ik dat nu weer vandaan? Van moeder? Misschien, daar klinkt het stom genoeg voor. *Dondergeroffel, weerlicht, wiedeweerga*, vreemde woorden...

En voorts houdt Asta haar oogleden gesloten, ze draait haar oogbollen naar boven tot aan de pijngrens en ziet als op een filmscherm kristallen lettertjes ronddwarrelen als sneeuw en elkaar aantrekken en vorm krijgen als leesbare reeksen van verschillende lengte die dan, bijna terzelfdertijd, neersijpelen op haar warme, droge tong en daar verdwijnen nog voor ze ook maar een deeltje van zo'n woordenreeks kon uitbraken. *Overgeven*, denkt Asta, nog zo'n dubieus woord.

Het was een onweer geweest met alles erop en eraan, bliksems, donder en regen, en het was alweer voorbij toen de oude verpleegster Asta Arnold na een drieëntwintig uur durende, met twee tussenstops onderbroken en alleen tijdens de allerlaatste kilometers wat turbulente vlucht in München was geland; dat weet de stem die haar al drie weken begeleidt en soms ook in haar hoofd zit. De stem weet wat er gebeurt en zelfs Asta's gedachten zijn zonder haar ondenkbaar. De stem wijst de dingen aan; zij bepaalt wat Asta zich herinnert, soms tergend precies, soms melancholisch. De stem stuurt Asta's blik, opent haar de oren, snoert haar de mond. Asta moet zo veel mogelijk weerstand bieden! Want uiteindelijk is de stem, en daartegen kan zij op haar beurt vrij weinig doen, een parasiet zoals de mispel bij de boom, bij Asta's leven dus – nu nog, maar niet lang meer; en als het afgelopen is, dan voor allebei.

Asta denkt – en zwijgt. Met wie, vraagt ze zich af, zou ik moeten praten? Ik ken toch niemand meer, hier, op mijn *vaderlandse bodem*, die niet van mij is, omdat hij me evenmin toebehoort als mijn moedertaal; ik sta er alleen op.

Inderdaad, daar staat ze, aan het oostelijke uiteinde van niveau 03 op de luchthaven Franz Josef Strauss, naast een achter het kantoortje van een autoverhuurfirma verborgen en daarom nauwelijks gebruikte draaideur, waarheen haar behoefte aan nicotine haar blindelings geleid heeft. Uit Asta's schouderetas, een vlekkerig varkensleren geval, steekt een dutyfree plastic zak en daaruit een slof Camel Softpack. Haar koffer, hadden ze aan het loket van luchtvaartmaatschappij Iberia gezegd, was ergens bij een tussenstop blijven hangen, in San Salvador of in Madrid. Dat was vrijwel normaal. Hij zou nog wel komen, wellicht morgen of overmorgen, uiterlijk volgende week.

In haar rechterhand houdt Asta het eerste van tien pakjes Camel à twintig stuks dat pas is geopend en een Nicaraguaans luciferdoosje, in haar linkerhand een brandende sigaret; ze inhaleert, heftig, als iemand die een eeuwigheid niet heeft mogen roken, en vraagt zich af: Wat is nu het best? Dat ik voor of achter deze deur sta? *Voor, achter, best...* De woorden stijgen, in gasbelletjes gehuld, één voor één op uit de poel van het verleden en bevolken stilaan het nachtzwarze firmament aan mijn hersenpan; en daarboven drijven ze nu weg als ballonnen, semitrans-

parant maar helder gedefinieerd, bezadigd als schapenwolkjes. Ik kan ieder woord grondig bekijken, het interpreteren en eventueel zelfs begrijpen. – *Best? Am besten?* In het Duits kun je de superlatief uitdrukken op twee manieren; zelfs deze schoolwijsheid uit lang vervlogen tijden daagt nu weer op in Asta's hoofd. Goed is dat ze zich buiten bevindt, tussen de draaideur en de tot haar heupen reikende chromen asbak vol bruin verkleurd water en doorweekte peuken. Geen mooie aanblik, maar dat stoort haar niet. Sowieso heeft ze moeite zich te oriënteren; de zomerse middagzon verblindt haar. En wat ze ziet als ze niet naar boven kijkt in het pijnlijk verblindende licht, maar naast, voor of beneden haar, verschilt nauwelijks van wat ze heeft gezien toen ze op de luchthaven van Managua vlak voor vertrek nog een drietal afscheidssigaretten rookte: stenen tegels, betonnen zuilen, bagagekarren en glazen wanden. Maar hier, denkt Asta, liggen ook overal plassen, en de zon drinkt ervan als door eindeloos lange rietjes, met elk van haar stralen en zo dorstig als een bedoeïenenkameel; de plassen worden kleiner en kleiner, terwijl je staat te kijken.

Ze steekt een volgende sigaret op en zet een paar stappen voorwaarts. Door een hoog raam, dat vooraan de voorraad- en kleedkamer afbakt van het Chinese restaurant dat ze onderweg naar de draaideur is gepasseerd, ontdekt ze een Aziatische jongeman in jeans en een lichtgekleurd, beduimeld, met zwarte knopen tot onder zijn kin dichtgemaakt koksjasje, die oncomfortabel en desondanks diep slapend op een rij van vier stoelen ligt. Zijn vlakke, bleke gezicht is volkomen rustig; alleen zijn bolle oogleden en de hoeken van zijn licht geopende mond trillen soms een beetje. Hij heeft vast een prettige droom, denkt Asta, en hij heeft iets wat haar aantrekt, zeker ook omdat ze zich veilig voelt achter de blauw getinte ruit, onbereikbaar voor de slaper. Het is natuurlijk niet alleen de droom, denkt ze, waardoor

hij afgezonderd is van mij en van deze plek, waar we ons allebei bevinden, hoe je het ook bekijkt...

Het beeld van de kok in de voorraadkamer van het Airport-China-Restaurant wordt door een ander verdrongen. Die kerel toen, denkt Asta, was ook een Aziaat, en als het klopt wat ik dacht ook een kok. Toen ik hem ontmoette, in de jaren zeventig van de vorige eeuw, had ik juist mijn diploma van verpleegster op zak en had ik ook al dat contract met het ziekenhuis in Leipzig getekend. Ik stond op het punt mijn schamele kamer te verlaten in mijn geboortestad Berlijn, die ik nooit mijn thuisstad en al helemaal nooit hoofdstad heb genoemd. De verhuizing naar de wijk Plagwitz in Leipzig hing alleen nog af van het moment waarop het kamertje in het bejaardentehuis voor horecalieden uit Saksen, dat werkelijk *Avondroes* heette, ontruimd werd; de voormalige kelner van Interhotel Astoria, die er tot dat moment had gewoond, blies zijn laatste adem uit in het huis van zijn dochter Elke, een verpleegster die ik van de opleiding kende.

Het was de nacht van de twintigste op de eenentwintigste juli 1967 en het was uitzonderlijk donker voor een zomerse nacht. Dat weet ik nog zo precies omdat we zoals elk jaar Carmens verjaardag gevierd hadden. Ik was er vroeg, zelfs onbeleefd vroeg vandoor gegaan – en met niets dan alcohol in mijn maag, want Carmen had weer eens haar ovenschotel *à la dom kuiken* klaargemaakt, een niet te vreten pap van rijst, gemalen kip, erwten en rozijnen.

Carmen, dochter van een politieagent, het aardige meisje, de mooiste van ons allen, die ik al voor mijn vertrek naar de wijde wereld nauwelijks nog zag en daarna zo goed als vergeten was;

tot ik heel veel later, in Ulaanbaatar, op een avond na de dienst op een Berlijnse website het rouwbericht zag staan dat een zekere Carmen Meyer, van wie de geboortedag al dan niet toevallig met die van mijn Carmen overeenkwam, 'op 15 maart 2000, na een zware, slepende ziekte van ons is heengegaan'. Carmen, waaraan zou ze gestorven zijn? Kanker? Hartinfarct? Een beroerte? Ze zou nu mijn leeftijd hebben gehad...

Prachtig rood haar had ze, een frêle, bleke porseleinen huid en mosgroene ogen, wat evenwel, of haar moeder wist niet goed wat ze deed of Carmen was bij haar geboorte helemaal kaal, helemaal niet paste bij haar zuiderse voornaam – en mij jaloerse trien een reden, dan toch één reden gaf om haar uit te lachen.

Omdat we ruzie hadden gekregen over een stommiteit, ik ben compleet vergeten wat, was ik zo vroeg maar toch al flink aangeschoten en geagiteerd uit Carmens kamer de warme, sterrenloze nacht in gevlucht om nog iets te ondernemen, zo mogelijk iemand te vinden om het bed mee te delen. Maar mijn roes wilde maar niet overgaan, te zwoel buiten. Insecten zwermden om de eigele lampen van de straatverlichting, waar ook ik me altijd magisch door aangetrokken voelde en die ook mij fataal zouden zijn geworden als, tja, als ik even klein zou zijn geweest – en vleugeltjes had. Te kunnen vliegen, een motje te zijn, daar droomde ik als meisje en zelfs als jonge vrouw heel vaak van. – De lucht was even plakkerig als de fijne krulletjes die ik thuis heel moeizaam in mijn haar had gedraaid en die ik later in Carmens keuken, een badkamer was er niet bij haar, bij geen van ons allen, met haarspray uit het Westen had volgespoten, zo overvloedig dat ze daarna onbeweeglijk als betonnen sculpturen van mijn hoofd afstonden; ik had er minutenlang mee mogen schudden, er was geen haartje losgekomen. – Het rook naar onweer, dat evenwel niet hier losbarstte, boven dit noordooste-

lijke stadsdeel van Berlijn, maar verder trok; wist ik veel waarheen.

Ik had de hele weg naar huis gelopen, was juist in de sombere ambtenarenwijk van Mitte, die wij *de dodenhoek* noemden omdat hij 's avonds helemaal leegliep en in het weekend een spookachtige – letterlijk *uitgestorven* – indruk maakte, aangekomen en stak de Otto-Nuschke-Straße over om links de Glinkastraße in te slaan, toen ik hem zag. Of had ik hem eerst alleen maar gehoord? Dat vreselijke gekerm, ik dacht dat het van een dier kwam, misschien van een hond...

De Aziatische persoon en man, zoals ik hem ondanks de schaarse belichting uiteindelijk herkende, zat in een portiek. Ik bleef staan, fluisterde een paar onbenulligheden die ik vergeten ben; desondanks brachten ze, of bracht mijn doorrookte stem, teweeg dat er een hoge en tegelijk diepe klank aan zijn keel ontsnapte.

En nu hoor ik deze snik, of wat het ook was, opnieuw; hij moet zich toen in mijn oor hebben genesteld en al die tijd hebben gewacht tot mijn geheugen het knopje dat hem opwekt vond en indrukte.

Het geluid – een *gezacht* bestaat niet, alleen een zacht geluid – klonk en klinkt alsof deze man het, hoe hard hij ook zijn lippen op elkaar perste, geen seconde langer kon tegenhouden, zo godvergeten, zo heelaleenzaam.

‘Heeft u hulp nodig?’ vroeg ik; maar hij bleef gewoon huilen. Ik ging bij hem zitten, raakte even zijn schouders aan, en als in een reflex draaide hij zijn gezicht naar me toe. Zijn toch al dikke oogleden waren zo gezwollen dat hij ze moeilijk kon openen; maar toen het hem lukte schitterden zijn pupillen ronduit bovenaards uit zijn scheve, minimaal geopende kijkspleetjes. Terwijl ik, heel dicht bij zijn neus, op hem influisterde en hij vermoedelijk mijn wijnzure adem rook, liet hij zijn handen, die hij

voor zijn mondstreek hield zoals een oriëntaalse vrouw dat met haar sluier doet, zakken en plaatste, alsof hij zijn situatie wilde verklaren, zijn rechterwijsvinger tegen zijn linkerwang, die erg gezwollen was. Zijn zelfs in het oranje-gele lantaarnlicht asgrijze huid zat van oog tot kin strak gespannen over een enorme bult. Natuurlijk, wist ik ineens, die heeft kiespijn!

Is het niet telkens weer verbazingwekkend dat een op-en-top volwassen mens gereduceerd wordt tot zo'n minuscuul rood draadje, een tandzenuw die verzet pleegt?!

Hij probeerde weg te lopen, botste met zijn hoofd tegen de voordeur achter hem, dook zijdelings weg – en wist toch niet aan mij te ontsnappen. Ik legde mijn linkerhand op zijn voorhoofd, dat gloeide, terwijl hij voor de rest lijkleek was, en pakte hem vast bij zijn arm, ik weet niet waarom. Ik was immers nog altijd dronken, en hoe dan ook gefrustreerd, en hij zag er, even afgezien van de dikke wang, heel exotisch uit, werkelijk knap zelfs, slank, jong, behoeftig. Maar bokkig was hij ook, hij verzette zich tegen mij, wilde zich heel duidelijk niet overeind laten helpen. Daarom trok ik hem nog dichtertegen me aan, nam zijn gezicht tussen mijn twee handen, dwong hem naar mij te kijken. Misschien maakte mijn resolute en meevoelende actie iets in hem wakker, de hunkering naar troost. – En naar zijn mama? Want nu stroomden zijn tranen alweer harder. De geluiden waarmee dat vergezeld ging klonken wel zwaarder, meer vanuit het hart, en daarom des te zieliger. Ik wreef met de zoom van mijn lange katoenen bloemetjesjurk over zijn ogen; en bijna had ik ook nog het dunne en glanzende snot afgeveegd dat uit zijn neus liep.

Volkomen normaal bij iemand die zo hartstochtelijk huilt.

Ik bleef op hem inpraten en hij begreep er geen woord van, maar toch dat ik het goed met hem voorhad. Of waren het alleen mijn aanrakingen waardoor zijn weerstand brak en hij zelfs een beetje kalmeerde?

Omdat ik op zijn minst enigszins met hem wilde communiceren, beeldde ik kiespijn uit, fronste mijn voorhoofd, streelde mijn wangen, opende mijn mond, tikte tegen mijn tong, perste mijn lippen weer op elkaar, slikte en slaakte een zucht alsof het pilletje meteen werkte. En inderdaad, hij stond op en liet zich door mij begeleiden – wat zeg ik, weggeleiden! – als een misdadiger die geen uitweg meer ziet en zich overgeeft. Ik pakte zijn hand, die smal en sterk en koud was, en trok hem achter me aan, de straat door, de hal binnen, de trap op. We waren net bij de voordeur, ik zocht in mijn stoffen tasje naar mijn sleutelbos, toen hij een vooralsnog laatste ontsnappingspoging waagde, terug naar de derde verdieping rende, maar weer rechtsomkeert maakte toen hij de sleutel in het slot hoorde draaien.

We gingen mijn enige kamer binnen en hij nam plaats in mijn fauteuil, een heel grote, zachte leunstoel die ik van een immer om kleingeld verlegen zittende drinkebroer uit de buurt had afgekocht, voor tien *aluminium chips*, zoals we de Oost-Duitse munten noemden. Uit het vriesvak van mijn koelkast nam ik een fles dubbele graanjenever, in mijn nachtkastje vond ik een doosje Titretta-pijnstillers en wierp die voor hem op de tafel, tussen de twee schnaps glaasjes, die klaarstonden alsof ze op ons hadden gewacht. Hij schroefde de dop van de fles en schonk in, alleen voor zichzelf, dronk, knikte, schonk bij, dronk voort terwijl hij met zijn andere hand de fles vasthield; tot ik deze voorzichtig van hem afpakte, voor ons beiden inschonk en, alvorens ik zelf begon te drinken, mijn glas tegen het zijne stootte.

‘Proost,’ zei ik, en hij, de fles weer overnemend, zei het enige woord van die nacht: ‘Gombee.’

Mijn niet-begrijpende blik beantwoordde hij met een kort, schuins lachje. Hij heeft daarna, voor zover ik me herinner, geen enkele keer meer geglimlacht.

Nu was onze ontmoeting natuurlijk van dien aard dat menig

ander haar wellicht vluchtig zou noemen; alleen lijkt ze mij nu zo lang en intens omdat ik een soort déjà-vugevoel beleef waarbij elk afzonderlijk detail onwezenlijk lang duurt.

We zaten samen te drinken; hij meer dan ik. En weer probeerde ik met hem te praten. Maar Russisch, behalve Duits de enige taal die ik toen enigszins beheerste, verstond hij niet, niet eens de drie, vier flarden Engels die eigenlijk iedereen kent. Wat kon ik meer doen? Ik nam mijn toevlucht tot het meest eenvoudige, sloeg mezelf op de borst en zei 'Asta', liet vervolgens mijn wijsvinger voor zijn borst cirkelen, trok mijn wenkbrauwen en mijn schouders op en strekte mijn armen uit.

Hij begreep heel goed wat ik van hem wilde, daar was en ben ik van overtuigd.

Zijn ogen werden groter, angstig staarde hij in het niets, schudde zijn hoofd, maakte een afwerend gebaar. Het was zo duidelijk als wat dat hij zijn naam niet wilde prijsgeven, en evenmin waarvan hij, gekweld door tandpijn, was weggelopen.

Ik beeldde mijn beroep uit door te doen alsof ik een verband om mijn voet wikkelde, mezelf bloed afnam of een spuit gaf. Aan het einde van de voorstelling tekende ik een kruis in de lucht. Maar mijn kruisteken was nog niet klaar toen ik al begon te twijfelen. Misschien, dacht ik, beschouwt hij me nu niet als de verpleegster die ik ben, maar als een kwezel die zich voordoet als barmhartige samaritaan, met de bedoeling hem te bekeren.

Ook al glimlachte hij niet meer, mijn tweede stille filmpje amuseerde hem blijkbaar en zette hem aan tot imitatie. Of animatie? Want nu mimeerde hij zelf verschillende activiteiten, hakte niet-bestaande groenten fijn, roerde in een denkbeeldige pan en gooide daarmee iets even denkbeeldigs in de lucht dat hij ook weer opving.

Dolenthousiast vloog ik daarop naar de keuken en kwam terug met een pan, een bord – en helaas ook een groot, scherp

mes. In zijn ogen flakkerde opnieuw pure angst op; geen idee of dat kwam door mij én door het mes of doordat hij zich had laten verleiden om zijn beroep te verraden.

Toen was het gedaan, met alles, alleen niet met het drinken van graanjenever. Ik verloor mijn lust, op alle vlakken. Uiteraard dacht ik nog aan naar bed gaan, maar niet meer aan hoe ik hem erin zou krijgen. Zijn angst, de tandpijn, die de alcohol goed leek te verdoven, zijn desondanks schier eindeloze verdriet en zijn hardnekkige verlegenheid, ik had er genoeg van; de vermoeidheid sloop in mijn botten, maakte mijn oogleden zwaar.

Was ik werkelijk uit geweest op seks met deze vluchtige kennis? Dicht ik mezelf dat naderhand niet toe omdat ik mezelf wil op- of onderwaarderen tot wat we vroeger een *geile griet* noemden? Zou ik het nu, bijna vijftig jaar later, misschien pijnlijk vinden dat ik toen al leed aan *medelijden*, hoe raar dat ook mag klinken, en alleen maar iemand had willen helpen, en als de kans zich had voorgedaan ook een klein beetje geluk voor mezelf had willen meepikken, een vluggertje, een kusje hier en daar of toch op zijn minst een dankbaar-bewonderende blik?! Is mijn herinnering aan de jonge Asta, aan mezelf dus, iets als een evenzeer door zelfhaat als door eigenliefde in het leven geroepen verhaal?

Ik liet hem zitten met mijn, of nu eerder zijn jenever, en plofte precies zoals ik was, in mijn bloemetjesjurk, op bed, rolde me op en viel in slaap.

Toen ik wakker werd door het gerammel van de glasbakken die 's ochtends leeggemaakt werden, brandde het licht nog aan het plafond. Maar hij was weg – en de jeneverfles ook. Ik kloste eerst naar de keuken en vervolgens naar de gang, zag dat mijn voordeur dicht was en keerde terug naar mijn kamer om te zien of er behalve hem en de fles nog iets verdwenen was. Maar omdat

ik op dat moment niets miste, deed ik mijn kleren en het licht uit, en kroop weer in bed.

Uren later, het was wellicht al tegen twaalven, hoorde ik hardnekkig geklop op mijn deur. Gelukkig had ik al gedoucht, mijn badjas aan, en juist koffie gezet; alleen daarom deed ik open. Of achtte ik het mogelijk dat mijn patiënt, die dan wel niet meer dan een vrijwel lege fles jenever had meegenomen, iets vergeten kon zijn?

Voor mijn deur stond niet hij of een andere Aziaat, nee, het waren er meteen zes van zijn slag. En ze droegen grijsgroene uniformen. En een van hen reikte me een bos witte rozen aan.

‘Mevrouw Arnold,’ zei de linksbuiten, die met de bloemen, in zijn beste Duits, ‘wij bedanken u! U heeft uiterst voorbeeldig voor onze zieke kameraad gezorgd, en uw mooie socialistische broederland is een bondgenoot van het onze. En toch is het niet ongevaarlijk, ’s nachts alleen op straat in uw roemrijke hoofdstad en zo dicht bij de antifascistische verdedigingswal. Wij willen u dan ook in naam van onze grote leider Kim Il-Sung en de gehele Koreaanse Democratische Volksrepubliek enkele bescheiden bloemen overhandigen.’

Deze zinnen, die ik me woord voor woord meen te herinneren, vooral de *bescheiden bloemen*, las hij van een briefje af. Ik zei geen woord terug, behalve misschien ‘tjuus’, nam het boeket in ontvangst en deed nadat de heren een buiginkje hadden gemaakt meteen mijn voordeur dicht, en als ik me goed herinnerde deed ik die zelfs op slot zodra ze beneden waren, in ieder geval toen hun stappen in de traphal niet meer te horen waren.

Ik ging in de fauteuil zitten waarin mijn nachtelijke gast gezeten had, greep naar het pakje Club dat naast het lege doosje Titretta lag en streek met trillende vingers een lucifer aan; de vlam kleurde mijn sigaret zwart, ik vergat te roken, tot ze zo ver opgebrand was dat ik mijn vingertoppen bijna verbrandde.